

مقاله پژوهشی: راهبردهای همکاری دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران با کشور ترکمنستان

سید محمود رضا شمس دولت آبادی^۱، داود گلکاریان^۲

پذیرش مقاله: ۹۸/۰۳/۰۲

دریافت مقاله: ۹۸/۰۱/۱۷

چکیده

کشور جمهوری اسلامی ایران با داشتن مرزهای آبی و خاکی گسترده و موقعیت منحصر به فرد ژئوپلیتیکی، ژئواکونومیکی و ژئواستراتژیکی در یکی از حساس‌ترین موقعیت‌های ژئوپلیتیکی جهان و منطقه قرار گرفته است، به گونه‌ای که مناطق ژئوپلیتیک فعالی با کارکردهای گسترده و متعدد اطراف آن را فرا گرفته و آن را به صورت کانون توجه و جاذبه دیپلماسی منطقه‌ای و جهان در آورده است و همواره در معرض تهدیدات فراوان بوده و هست. از طرفی حضور بازیگران منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای در کشورهای همسایه همواره تهدیدات بالقوه فراوانی را برای جمهوری اسلامی ایران ایجاد کرده است. از این رو، تحقیق حاضر به احصاء و تبیین راهبردهای همکاری دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران با کشور ترکمنستان پرداخته است. در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و احصاء راهبردهای متناسب با هدف تحقیق، از روش‌های آماری توصیفی، استنباطی و تکنیک تحلیل SWOT (تهیه ماتریس‌های ارزیابی عوامل داخلی و ارزیابی عوامل خارجی)، تهیه ماتریس تعیین موقعیت و اقدام راهبردی استفاده گردید. تجزیه و تحلیل داده‌ها، بیانگر موقعیت همکاری‌های دفاعی - امنیتی فعلی جمهوری اسلامی ایران با کشور ترکمنستان با رویکرد تهاجمی و فاصله کم شرایط فعلی با شرایط مطلوب بود. با در نظر گرفتن شرایط فعلی و مطلوب جمهوری اسلامی ایران در راستای اهداف پژوهش، ابتدا ۲۵ راهبرد بخشی بر اساس عوامل مذکور احصاء گردید که در نهایت طی برگزاری جلسه خبرگی و ترکیب و تقلیل راهبردهای بخشی احصاء شده با نظر متخصصان و خبرگان امر، در نهایت هشت راهبرد اصلی همکاری‌های دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران با کشور ترکمنستان احصاء، تبیین و اولویت‌بندی گردیدند و در نهایت پیشنهاد‌های اجرایی لازم به منظور پرکردن شکاف موجود و رسیدن به موقعیت مطلوب ارائه شد.

واژگان کلیدی: راهبرد، امنیت ملی، ژئوپلیتیک، SWOT

^۱ استادیار علوم دفاعی راهبردی دانشگاه عالی دفاع ملی

^۲ دانش آموخته دکتری علوم دفاعی راهبردی دانشگاه عالی دفاع ملی

مقدمه

همکاری و ایجاد رابطه با سایر ملل و همسایگان، و کشورهای مسلمان از اهمیت خاص و ویژه‌ای برخوردار است. همان‌طور که خداوند در قرآن کریم در انتخاب همکار و ایجاد رابطه می‌فرماید: "إِنَّمَا يَنْهَاكُمْ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلَىٰ إِخْرَاجِكُمْ أَنْ تَوَلَّوهُمْ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ" تنها شما را از دوستی و رابطه با کسانی نهی می‌کند که در امر دین با شما پیکار کردند و شما را از خانه هایتان بیرون راندند یا به بیرون راندن شما کمک کردند و هرکس با آنان رابطه دوستی داشته باشد ظالم و ستمگر است.^۱

ترکمنستان نیز به‌عنوان کشوری که بیش از دو دهه از تولد آن در صحنه سیاسی جهان به‌عنوان یک کشور مستقل می‌گذرد و با داشتن حدود ۱۲۰۰ کیلومتر مرز مشترک زمینی و دریایی دارای پیوندهای تاریخی، دینی، فرهنگی و اقتصادی گسترده‌ای با جمهوری اسلامی ایران است، به‌عنوان یک کشور مهم در مسائل منطقه‌ای و بین‌المللی موضوعیت جدی دارد. برای مثال دو کشور جمهوری اسلامی ایران و ترکمنستان از نظر ژئوپلیتیکی در منطقه نقش اساسی دارند، بدین معنا که ایران برای ترکمنستان و به‌تبع آن برای آسیای مرکزی به‌منزله دروازه‌ای برای دستیابی آن کشورها به جهان و به‌ویژه به آب‌های آزاد و گرم جهان و ترکمنستان نیز راه ورود جمهوری اسلامی ایران به آسیای مرکزی است و ترکمنستان تنها کشوری است که با ایران مرز مشترک نسبتاً طولانی دارد.

تأمین امنیت ملی مهم‌ترین هدف هر کشوری محسوب می‌گردد و با تأمین آن سایر اهداف نظام تحقق می‌یابد، تأمین امنیت ملی مستلزم شناخت چالش‌ها و تهدیدات بالقوه و همچنین فرصت‌های موجود در محیط منطقه‌ای و بین‌المللی و اتخاذ راهبردهای دفاعی - امنیتی^۲ متناسب با آن‌ها است.

از طرف دیگر، راهبرد دفاعی - امنیتی یک جز یا بخش مهم راهبرد امنیت ملی^۳ برای کسب اهداف معنادار امنیت ملی به‌ویژه حفظ تمامیت ارضی، استقلال ملی، رفاه اقتصادی و حاکمیت ملی است. راهبرد دفاعی به‌عنوان نقشه یک ملت یا دولت برای استفاده هماهنگ از تمامی ابزارهای قدرت کشور (نظامی و غیرنظامی) در تعقیب اهداف امنیت ملی تعریف می‌شود (صدوقی، ۱۳۸۲: ۳۳).

ایران و ترکمنستان دو بازیگر مهم در منطقه خود محسوب می‌شوند، و هرکدام اهداف مشخصی را دنبال می‌کنند. ترکمنستان در تلاش است ضمن حفظ روابط خود با غرب و آمریکا، روابطش را با

۱ - سوره مبارکه ممتحنه، ۹: رک به تفسیر نمونه آیت ۱۱. مکارم شیرازی، جلد ۲۴ صفحات ۴۳-۴۵

2- Defense- Security Strategy

3- National Security Strategy

همسایگان خود بهبود ببخشد و جایگاه بهتری نسبت به گذشته در تحولات منطقه به دست آورد. درک شرایط جدید ترکمنستان می‌تواند تصویر واقع‌گرایانه‌ای از پیچیدگی‌های تعامل و همکاری با این کشور همسایه و رقیب منطقه‌ای برای دولت مردان کشور فراهم آورد. لذا این تحولات لزوم درک و شناخت ترکمنستان و رویکرد همکاری‌های دفاعی- امنیتی متناسب با این شرایط را به ما گوشزد می‌کند.

جمهوری اسلامی ایران نیز، اهداف مشخصی را در منطقه دنبال می‌کند و با رویکرد چشم‌انداز ۲۰ ساله به دنبال تبدیل شدن به قدرت اول منطقه می‌باشد. این امر علاوه بر اینکه هم‌گرایی را در لایه- های مختلف جامعه ایجاد می‌کند، قدر مسلم موجبات تحریک و شاید تشدید رقابت را در کشورهای همسایه از جمله ترکمنستان را به همراه داشته باشد. ترکمنستان هرچند که از نظر ساختاری، اقتصادی، سیاسی و... به روسیه و مناطق شمالی متصل می‌باشند. اما از نظر ابعاد فرهنگی، دینی، تاریخی و جغرافیایی ادامه طبیعی بخش‌های جنوبی خود به حساب می‌آیند که طی سالیان متمادی به دلیل نفوذ شوروی سابق ارتباط خود را با منطقه خراسان بزرگ در ایران و از آن طریق به جنوب غرب آسیا (خاورمیانه) از دست داده بودند در این میان نقش جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان محور ارتباطی حوزه آسیای مرکزی با جنوب غرب آسیا اهمیت خاصی برخوردار شده است. (شمس دولت‌آبادی، ۱۳۸۷: ۷).

با نگرش به اینکه تأمین امنیت ملی برای هر کشور از مهم‌ترین اهداف محسوب می‌شود و با تأمین آن سایر اهداف تحقق می‌یابد، تأمین امنیت ملی مستلزم شناخت چالش‌ها و تهدیدات بالقوه و همچنین فرصت‌های موجود در محیط‌های منطقه‌ای و بین‌المللی و اتخاذ سیاست‌های دفاعی- امنیتی متناسب با آن‌ها است.

وجود علایق ژئوپلیتیکی دو کشور جمهوری اسلامی ایران و ترکمنستان از یک سو و تلاش آمریکا و متحدانش برای فشار سیاسی، اقتصادی و نظامی بر جمهوری اسلامی ایران و اجرای نقش به‌عنوان یک بازیگر مؤثر در تحولات منطقه از سوی دیگر گویای این مطلب است که غرب در تلاش است تا جایگاه بهتری نسبت به گذشته در تحولات منطقه آسیای مرکزی به دست آورد و نقش مؤثرتری در بحران‌های امنیتی و نظامی آن ایفا نماید. از طرفی ترکمنستان علی‌رغم اعلام بی- طرفی در سازمان ملل، یکی از متحدین آمریکا و رژیم صهیونیستی در منطقه بوده و به دلیل تضاد عقیدتی در ساختار حکومتی خود با جمهوری اسلامی ایران، تهدیدی پنهان علیه جمهوری اسلامی

ایران می‌تواند باشد. اگرچه دو کشور دارای منافع متعدد در همکاری‌های سیاسی و اقتصادی در منطقه می‌باشند، اما زمینه‌های واگرایی در روابط دو کشور همچنان وجود دارد. که در صورت عدم اجرای این تحقیق امکان بروز مشکلاتی در وضعیت‌های آینده بوده و تبعات ذیل را به دنبال خواهد داشت.

(۱) امکان بروز خطای راهبردی در تدوین و اتخاذ راهبردهای همکاری دفاعی - امنیتی مناسب در مقابل ترکمنستان وجود خواهد داشت.

(۲) عدم شناخت عوامل تأثیرگذار بر تدوین راهبردهای همکاری دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران در مقابل ترکمنستان با توجه به ژئوپلیتیک جدید خود

(۳) باعث محدود و منزوی ساختن ظرفیت‌های دفاعی کشور می‌شود.

(۴) ضرورت توجه هوشمندانه به تمامی جنبه‌های مرتبط عوامل مؤثر در همکاری‌های دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران و ترکمنستان.

(۵) ضرورت یافتن راهبردهای مناسب برای همکاری‌های دفاعی - امنیتی در مقابله با وضعیت‌های احتمالی آینده.

(۶) ضرورت تقویت بهره‌برداری جمهوری اسلامی ایران از امکانات ترکمنستان در حوزه خزر به‌منظور تأمین منافع ملی خود.

مبانی نظری:

پیشینه‌شناسی

- مقالات علمی - پژوهشی

احمدی (۱۳۸۸) در مقاله‌ای با عنوان «تحلیلی پیرامون زمینه‌های گسترش همکاری میان ایران و ترکمنستان (با تأکید بر بخش انرژی)»، چنین نتیجه گرفت که با عنایت به وجود زمینه‌های مختلف همکاری اقتصادی میان دو کشور، سطح خوب روابط سیاسی، بعد کم مسافت میان ایران و عشق‌آباد و با توجه به اهتمام زیاد کشور ترکمنستان در جهت جلب سرمایه‌های خارجی و در اولویت قرار دادن جمهوری اسلامی ایران در تمامی زمینه‌های سرمایه‌گذاری در شرایط مساوی با سایر سرمایه‌گذاران خارجی و با توجه به اینکه ایران توانایی‌های فنی و اقتصادی لازم جهت مشارکت در برخی از طرح‌های سرمایه‌گذاری این کشور را دارد، جا دارد تا مسئولین امر توجه بیشتری به این فرصت‌ها نموده و در جهت گسترش روابط موجود و کسب این بازار همت کافی مبذول دارند.

خوجم‌لی (۱۳۹۲) در مقاله‌ای با عنوان «تبیین موقعیت ژئوپلیتیک ایران»، سؤال تحقیق خود را چنین مطرح کرد که روند تحولات ژئوپلیتیک کشور ایران و عوامل مؤثر در این تغییر و تحولات چگونه است؟ نتایج حاکی از آن بود که روند تحولات ژئوپلیتیک ایران بسیار سریع و در دهه‌های اخیر بیشتر متأثر از روند تغییر و تحولات درونی جامعه ایران و پتانسیل‌های قدرت‌زای درونی بوده است و عوامل برون ملی و بین‌المللی نقش ثانویه را در این روند داشته‌اند.

- رساله‌ها

عباسی سمنانی (۱۳۸۶) در رساله دکتری خود با عنوان «تحلیل ژئوپلیتیکی مرز ایران و ترکمنستان و نقش آن در امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران»، به شناسایی ویژگی‌های ژئوپلیتیکی مرز ایران و ترکمنستان پرداخت. در این رساله الگوی راهبردی که در سایه آن خط‌مشی منافع ملی دو کشور ایران و ترکمنستان و شأن و اقتدار آنها در بالاترین مقیاس حفظ گردد به محوریت مفاهیم زیر تدوین گردید: ۱. یکی از مهم‌ترین تفکرات راهبردی این است که مرکز‌گریزی در میان ترکمن‌های ایران گسترش پیدا نکند، ۲. اختلافات مرزی ایران و ترکمنستان در حال حاضر نه در خشکی بلکه بر سر تقسیم دریای خزر است، ۳. یکی از مسائل مهم تنش‌زا در آینده مسئله آب در مناطق مرزی است و ۴. از مشترکات اقتصادی که تاکنون در جهت کاهش بحران استفاده نشده، منابع انرژی است.

تافته (۱۳۹۴) در رساله دکتری خود با عنوان «تبیین تأثیر عوامل ژئوپلیتیک ترکمنستان بر تدوین راهبرد دفاعی ج.ا.ایران» ۶ عامل ژئوپلیتیکی کشور ترکمنستان که بر تدوین راهبرد دفاعی جمهوری اسلامی ایران تأثیر دارند را شناسایی نمود.

مرور ادبیات تحقیق مؤید آن است که هیچ‌گونه پژوهش و مطالعه‌ای به‌طور ویژه به شناسایی و احصاء عوامل جغرافیایی و ژئوپلیتیکی مؤثر بر تدوین راهبرد همکاری دفاعی- امنیتی جمهوری اسلامی ایران با کشور ترکمنستان نپرداخته است. همچنین روش جمع‌آوری اطلاعات در پژوهش‌های گذشته عمدتاً متمرکز بر دو روش کتابخانه‌ای و میدانی بوده و به نظر می‌رسد عدم استفاده مناسب از دانش و نظرات خبرگان فن در امور مربوط به کشور ترکمنستان به‌طور جامع و در قالب بررسی و تجزیه و تحلیل کمی اطلاعات به‌دست‌آمده، مهم‌ترین نقطه‌ضعف این مطالعات است.

- مفهوم شناسی:

راهبرد: راهی است که ما را به هدف می‌رساند، مأموریت را محقق می‌سازد و به چشم‌انداز معنی می‌بخشد. راهبرد به طراحی یک نقشه عملیاتی برای دستیابی به اهداف از پیش تعیین شده اطلاق می‌شود. راهبرد عبارت است از برنامه‌ای که مسیر رسیدن به اهداف اساسی را مشخص می‌کند (حسن بیگی، ۱۳۹۰: ۴۸)

تدوین راهبرد دفاعی: فرآیند طراحی بلندمدت توزیع و به‌کارگیری منابع، مقدرات و ابزارهای ملی (قدرت ملی) برای تأمین اهداف دفاعی است (افشردی و همکاران، ۱۳۹۳)

راهبرد دفاعی: راهبرد دفاعی، راهبردی است که حوزه اقدام آن، همه‌ی مؤلفه‌های قدرت ملی (اقتصادی، سیاسی، علمی، اجتماعی، روانی، نظامی و اطلاعاتی) است که با رویکردی دفاعی - امنیتی در راستای سیاست‌های دفاعی - امنیتی، همه منابع و ابزارهای ملی را با کارکرد دفاعی یا دوگانه (نظامی و غیرنظامی) بکار گرفته و دارای ماهیت اقدامی نظامی و غیرنظامی است. (افشردی، ۱۳۸۶: ۷)

امنیت ملی: امنیت ملی به معنی توان یک جامعه در حفظ و بهره‌گیری از فرهنگ و ارزش‌هایش می‌باشد. (ربیعی، ۱۳۸۷: ۱۴)

امنیت یک کشور: عبارت است از اینکه کشور در معرض خطر قرار نگیرد و آزاد از هرگونه تهدید و با ترس از خطر باشد (همان: ۱۵)

بازیگر: واحد سازمان‌یافته است که قادر به انجام سه کارکرد اصلی سیاست خارجی است که عبارتند از تصمیم‌گیری در مورد محیط خارج از نظام سیاسی کشور، پنبج منابع برای این نصبات، و کاربرد ابزارها و فنون موردنیاز در قبال بازیگر دیگر. (غرایان زندگی، ۱۳۸۷: ۹)

آسیای مرکزی: منطقه وسیعی است که کشورهای استقلال‌یافته ازبکستان، تاجیکستان، ترکمنستان، قرقیزستان و قزاقستان در آن واقع شده است. (همان: ۱۷)

دریای خزر: دریای خزر در منطقه اوراسیا واقع شده است. این دریا، بزرگ‌ترین دریاچه جهان است و باقی مانده دریای عظیم تتیس از دوران دوم زمین‌شناسی است (احمدی‌پور و دیگران: ۱۳۸۹: ۴)

رژیم حقوقی دریای خزر: رژیم حقوقی یک دریاچه به زبان ساده عبارتست از: مجموعه ضوابط و مقرراتی که نحوه بهره‌برداری از تمامی امکانات آن دریاچه از سوی کشورهای

ساحلی می‌پردازد. به بیان دیگر، مجموعه مقررات حاکم بر کلیه اعمالی که در دریای خزر انجام می‌گیرد و یا در ارتباط با صلاحیت‌های دولت‌ها در این پهنه آبی صورت می‌پذیرد، عنوان رژیم حقوقی دارد. رژیم حقوقی دریای خزر در حقیقت مشخص می‌کند که سهم کشورهای ساحلی در این دریا تا کجا با منافع دیگران تضاد پیدا نمی‌کند و علاوه بر این، کشورهای حاشیه خزر تا چه حد برای حفظ و نگهداری آن مسئولیت دارند (ولی-محمدی، ۱۳۹۰: ۳۳).

چارچوب نظری:

روشن‌شناسی:

این تحقیق به دنبال تدوین راهبردهای همکاری دفاعی-امنیتی جمهوری اسلامی ایران با ترکمنستان بوده که در آن محیط ملی جمهوری اسلامی ایران و کشور ترکمنستان مطالعه و روابط آنها تبیین می‌گردد و در ادامه تعاملات ترکمنستان با کشورهای حوزه آسیای مرکزی و سپس با کشور جمهوری اسلامی ایران در تمامی ابعاد سیاسی، اقتصادی فرهنگی، نظامی بررسی و وزن و رتبه‌ای که این تعاملات مشخص خواهد شد و نقش مداخلات قدرت‌های فرا منطقه‌ای در گذشته و

چالش‌های امنیتی و برداشت‌های دو کشور جمهوری اسلامی ایران و ترکمنستان از یکدیگر که در ادبیات تحقیق به آن پرداخته خواهد شد، بنابراین نوع تحقیق کاربردی - توسعه‌ای بوده و نتایج تحقیق در سطح نیروهای مسلح و سازمان‌های ذی‌ربط کاربرد خواهد داشت. روش تحقیق این پژوهش از لحاظ شیوه نگارش و پرداختن به مسئله تحقیق، روش توصیفی - تحلیلی که در آن پس از مطالعه ادبیات موضوع نسبت به تدوین مباحث نظری متغیرهای همکاری دفاعی - امنیتی کشور جمهوری اسلامی ایران ترکمنستان و به‌عنوان مبانی استدلال پرداخته و با شناخت و توصیف آن‌ها برای تعیین کارکردشان در تدوین راهبردهای همکاری دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران در زمینه‌های همکاری‌ها، علائق، فرصت، تهدید، قوت و ضعف پرداخته خواهد شد.

قلمرو زمانی مبتنی بر سند چشم‌انداز افق ۱۴۰۴ جمهوری اسلامی ایران می‌باشد و از حیث قلمرو مکانی در کشور جمهوری اسلامی ایران تهیه شده است. از آنجایی که شاکله این تحقیق دارای ماهیتی تخصصی است، جامعه آماری این پژوهش از بین خبرگان و صاحب‌نظران که شامل خبرگان نظامی، غیرنظامی و اساتید برجسته کشور در حوزه‌های دفاعی، سیاسی، روابط بین‌الملل، ژئوپلیتیک، جغرافیای سیاسی که دارای ویژگی‌های زیر بودند، انتخاب گردید:

۱. دارای سابقه خدمت در مشاغل راهبردی و یا در جایگاه شغلی سرلشکری به بالا (در سطوح کشوری و لشکری)، ۲. داشتن تجربه کافی و انجام کار نظری و علمی در حوزه‌های راهبردی و حوزه دفاعی، ۳. آشنا به شرایط محیطی دو کشور جمهوری اسلامی ایران و کشور ترکمنستان، ۴. دارای مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر، ۵. آشنا با سیاست‌های دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران و ۶. آشنا با مقدمات و توانائی‌های ج.ا.ا. با توجه به تخصصی بودن موضوع تحقیق، محدودیت افراد خبره و صاحب‌نظر مرتبط با حوزه موردنظر تحقیق، حجم جامعه آماری کمتر از یک صد نفر؛ ۴۹ نفر برآورد گردیده است، بنابراین همین تعداد به‌صورت تمام شمار به‌عنوان نمونه آماری تحقیق در نظر گرفته می‌شوند.

گردآوری اطلاعات در این تحقیق با استفاده از روش‌های مطالعه کتابخانه‌ای و تحقیقات میدانی و از طریق ابزار پرسشنامه صورت پذیرفته است

در این تحقیق از دو روش کتابخانه‌ای (اسنادی) و میدانی (پیمایشی) برای گردآوری داده‌ها استفاده شده است. کلیه کتب علمی و تخصصی در زمینه عنوان پژوهش، مقالات علمی و پژوهشی، اسناد

و مدارک دست‌اول آرشیو سازمان‌های رسمی و سایت‌های اینترنتی دانشگاهی و معتبر مورد بررسی و استفاده قرار خواهد گرفت. و از ابزارهای روش میدانی، تکمیل پرسش‌نامه با استفاده از خبرگان حوزه دفاعی-امنیتی، کارشناسان وزارت امور خارجه و وابستگان نظامی سفارت ایران در ترکمنستان می‌گردد.

گردآوری اطلاعات با استفاده از روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی به‌صورت ترکیبی به شرح زیر صورت گرفته است:

(الف) انجام مطالعات کتابخانه‌ای شامل جمع‌آوری اطلاعات با فیش‌برداری از منابع، بررسی اسناد و مدارک رسمی، مقالات علمی و پژوهشی موجود در کتابخانه‌ها و اسناد و مدارک دست‌اول موجود نزد سازمان‌ها و نهادهای ذی‌ربط در حوزه‌ی امور دفاعی-امنیتی کشور ترکمنستان.

(ب) تحقیقات میدانی با تهیه و توزیع پرسشنامه بین صاحب‌نظران و خبرگان مرتبط با امور دفاعی-امنیتی کشور ترکمنستان و جمع‌آوری نظرات آنان برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و ارائه پاسخ به سؤالات تحقیق اقدام خواهد شد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های تحقیق

محقق جهت دستیابی به راهبردهای همکاری دفاعی-امنیتی جمهوری اسلامی ایران با کشور ترکمنستان، با مشورت اساتید محترم راهنما و مشاور و با بررسی ادبیات تحقیق، مصاحبه و نظرخواهی از افراد خبره، در مرحله اول تعداد ۹۵ عامل را باراهنمایی استاد محترم راهنما و مشاور به دوازده نفر خبره در حوزه تحقیق داده‌شده که عواملی که هم‌پوشانی دارند یا در تدوین راهبردها مؤثر نمی‌باشند حذف؛ و تعداد ۸۲ عامل تأثیرگذار بر راهبردهای همکاری دفاعی-امنیتی جمهوری اسلامی ایران با کشور ترکمنستان احصاء شده که عوامل محیطی به تفکیک عوامل داخلی و خارجی مجدداً به محضر ۱۲ نفر خبره و صاحب‌نظر ارائه گردید که از این عوامل، تعداد ۹ عامل حذف و تعداد ۵ عامل نیز اضافه گردید و درنهایت تعداد ۷۸ عامل که مؤثر بر راهبردهای همکاری دفاعی-امنیتی جمهوری اسلامی ایران با کشور ترکمنستان شناخته بود لحاظ و بقیه حذف گردید. سپس بر مبنای تأییدیه جامعه خبره در پرسش‌نامه‌ی دوم ۷۸ عامل تأثیرگذار بر راهبردهای همکاری دفاعی-امنیتی جمهوری اسلامی ایران با کشور ترکمنستان به‌روش فریدمن به‌طورکلی (بدون در نظر گرفتن بسترهای فرصت‌آفرین، تهدید زا، قوت و ضعف) اولویت‌بندی شده‌اند که عبارتند از:

جدول ۲: میانگین نمره‌ی به‌دست‌آمده برای هر گویه و رتبه‌بندی آن از طریق روش فریدمن

رتبه	میانگین رتبه	گویه	ردیف	ابعاد
۲	۴,۳۶	ساحل وسیع و دسترسی به آب‌های آزاد (موقعیت دریائی ممتاز) ج.ا.ا	۴	عوامل جغرافیایی و ژئوپلیتیکی
۱۴	۴,۱۳	وسعت کشور جمهوری اسلامی ایران	۶	
۱۵	۴,۱۱	کمیت و کیفیت جمعیت جمهوری اسلامی ایران	۷	
۷	۴,۰۲	موقعیت ژئوپلیتیکی جمهوری اسلامی ایران	۱	
۲۹	۴,۰۰	موقعیت ژئوآکونومیکی جمهوری اسلامی ایران	۲	
۲۴	۳,۹۸	وضعیت مرزهای آبی (از حیث تحدید حدود) جمهوری اسلامی ایران	۱۰	
۳۰	۳,۹۳	تراکم و پراکنش جمعیت جمهوری اسلامی ایران	۸	
۲۲	۳,۹۱	توپوگرافی جمهوری اسلامی ایران در ایجاد ساختار دفاعی- امنیتی کشور	۵	
۳۷	۳,۷۶	وضعیت مرزهای خشکی (از حیث تحدید حدود) جمهوری اسلامی ایران	۹	
۵۸	۳,۵۸	موقعیت ژئواستراتژیکی جمهوری اسلامی ایران	۳	
۶۰	۳,۲۲	شکل مرز(تحدب یا تقعر) بر اساس ایجاد تفوق دفاعی- امنیتی	۱۱	
۱۰	۴,۲۰	هم‌گرایی و همبستگی قومیت‌ها با ارزش‌های دینی ملی و انقلابی در ج.ا.ا	۱۶	عوامل فرهنگی و اجتماعی
۶	۴,۰۹	منابع انسانی پایدار (ماهر- خبره ..) جمهوری اسلامی ایران	۱۵	
۳۶	۳,۸۴	جریانات افراطی و سلفی‌گری در سطح منطقه	۱۸	
۴۱	۳,۸۲	وجود زمینه‌های بالقوه تضادهای قومی- نژادی و عقیدتی در ج.ا.ا	۱۷	
۵۹	۳,۴۹	وجود قوم ترکمن در استان‌های شمالی جمهوری اسلامی ایران	۱۳	
۶۷	۳,۲۲	پیشینه سوابق و تعاملات فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و کشور ترکمنستان	۱۹	
۶۶	۳,۰۹	اقلیت‌های قومی- مذهبی متجانس با کشور ترکمنستان	۱۴	
۶۹	۳,۰۲	ترکیب تکثر و تنوع قومی- مذهبی جمهوری اسلامی ایران	۱۲	
۳۲	۳,۹۶	تحریم‌های اقتصادی علیه جمهوری اسلامی ایران	۲۵	عوامل اقتصادی
۳۱	۳,۹۱	منابع و ذخایر زیرزمینی جمهوری اسلامی ایران	۲۳	
۴۲	۳,۸۴	نقش جمهوری اسلامی ایران در مسیر انتقال گاز کشور ترکمنستان	۲۲	
۴۰	۳,۸۲	اتکای اقتصادی جمهوری اسلامی ایران به صادرات نفت و گاز(اقتصاد دولتی و تک‌محصولی)	۲۰	
۲۵	۳,۸۰	کیفیت و کمیت شبکه‌ها و خطوط انتقال انرژی در ج.ا.ا	۲۱	
۶۱	۳,۶۴	کمیت و کیفیت شبکه راه‌ها و مبادی نقل و انتقال کالا در ج.ا.ا ایران	۲۶	
۶۳	۳,۲۴	اندازه اقتصاد و نرخ رشد اقتصادی جمهوری اسلامی ایران	۲۴	

رتبه	میانگین رتبه	گویه	ردیف	ابعاد
۴	۴,۴۴	نقش رهبری در نظام مردم‌سالاری دینی در جمهوری اسلامی ایران	۳۰	سیاست داخلی
۹	۴,۱۶	نهادینه شدن دین و آموزه‌های آن و ارزش‌های انقلاب در نظام سیاسی	۲۸	
۱۶	۴,۰۲	وحدت و انسجام ملی در جمهوری اسلامی ایران	۲۹	
۸	۴,۰۰	ساختار نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران	۲۷	
۷۷	۲,۸۹	نقش احزاب و گروه‌های سیاسی جمهوری اسلامی ایران	۳۱	
۵	۴,۱۸	سیاست خارجی ج.ا.ایران بر مبنای عزت، حکمت و مصلحت	۳۳	سیاست خارجی
۱۹	۴,۱۶	کیفیت تعاملات ایران با کشورهای منطقه آسیای مرکزی	۳۲	
۲۰	۴,۱۶	عدم وجود رژیم حقوقی در دریای خزر	۳۴	
۱۱	۴,۱۶	وجود چالش‌های موجود ایران و برخی بازیگران منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای	۳۵	
۶۴	۳,۵۱	عضویت ایران در اتحادیه‌های سیاسی دفاعی منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای	۳۶	
۱۷	۴,۵۶	اهمیت نظامی دریای خزر برای جمهوری اسلامی ایران	۴۲	عوامل نظامی
۱	۴,۴۰	فرماندهی ولایت فقیه به‌عنوان فرماندهی کل قوا	۴۱	
۳	۴,۳۳	کمیت و کیفیت نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران	۳۷	
۳۳	۳,۹۱	کیفیت و میزان روزآمدی فناوری در صنایع دفاعی ج.ا.ا.	۳۸	
۶۲	۳,۸۲	اهمیت بسیج ملی در بخش دفاع	۳۹	
۷۳	۳,۰۰	کیفیت دیپلماسی دفاعی- نظامی جمهوری اسلامی	۴۰	

رتبه	میانگین رتبه	گویه	ردیف	ابعاد
۳۴	۳,۹۱	وضعیت جغرافیایی محصور در خشکی کشور ترکمنستان	۳	جغرافیایی و ژئوپلیتیکی
۴۴	۳,۹۱	موقعیت ژئواکونومیکی کشور ترکمنستان	۶	
۴۵	۳,۸۰	موقعیت ژئو راهبردی و عمق راهبردی کشور ترکمنستان	۷	
۵۴	۳,۶۷	موقعیت ارتباطی کشور ترکمنستان	۴	
۵۷	۳,۵۸	توپوگرافی کشور ترکمنستان	۲	
۶۸	۳,۰۹	وجود اختلافات مرزی کشور ترکمنستان با کشورهای همسایه	۱۰	
۹	۳,۰۴	موقعیت ژئوپلیتیکی کشور ترکمنستان	۵	
۲۱	۳,۰۰	توزیع و پراکنش جمعیتی کشور ترکمنستان	۹	
۷۴	۲,۹۸	وسعت کشور ترکمنستان	۱	
۷۸	۲,۸۹	کمیت و کیفیت جمعیت کشور ترکمنستان	۸	

رتبه	میانگین رتبه	گویه	ردیف	ابعاد
۴۷	۳,۸۹	تکثر/تمرکز فرهنگی اجتماعی در جامعه کشور ترکمنستان	۱۵	فرهنگی اجتماعی
۴۶	۳,۸۷	وجود اشتراک/افتراق مذهبی با کشور ترکمنستان	۱۳	
۴۸	۳,۷۳	فرهنگ جهانی سازی و نفوذ فرهنگ غربی در کشور ترکمنستان	۱۴	
۷۶	۲,۷۳	پیشینه تاریخی روابط فرهنگی - اجتماعی با ترکمنستان(منطقه آسیای مرکزی)	۱۱	
۷۹	۲,۶۷	وجود اشتراک/افتراق قومی - نژادی زبانی با کشور ترکمنستان	۱۲	
۲۷	۳,۹۶	آسیب پذیری اقتصاد ترکمنستان با توجه به اتکای اقتصادی به منابع خارجی	۱۷	عوامل اقتصادی
۲۶	۳,۹۶	روابط اقتصادی ترکمنستان با کشورهای منطقه ای و فرا منطقه ای	۲۱	
۴۹	۳,۷۳	میزان ذخایر نفت و گاز کشور ترکمنستان	۱۶	
۵۰	۳,۶۰	اقتصاد وابسته به کشاورزی و صادرات گاز ترکمنستان(محدود و تک محصولی)	۱۹	
۶۵	۳,۳۸	وابستگی ت کشور ترکمنستان به مسیرهای انتقال انرژی و کالا	۱۸	
۷۱	۲,۵۸	اقتصاد رانتی کشور ترکمنستان	۲۰	
۵۶	۳,۵۱	رویکرد نظام سیاسی به آموزه های اسلامی و اعتقادی کشور ترکمنستان	۲۳	سیاست داخلی
۵۱	۳,۴۴	روند تغییر نخبگان سیاسی در حاکمیت کشور ترکمنستان(پس از فوت نیازاف)	۲۵	
۵۳	۳,۴۲	کیفیت فرایندهای دموکراتیک(مردم سالاری) و مشارکت سیاسی در ترکمنستان	۲۴	
۵۵	۳,۴۰	جهت گیری سیاسی احزاب مطرح در کشور ترکمنستان	۲۲	
۱۲	۴,۰۴	وجود سایر بازیگران منطقه ای و فرامنطقه ای در آسیای مرکزی و محیط پیرامون	۲۹	سیاست خارجی
۳۸	۳,۸۲	روابط کشور ترکمنستان با کشورهای مشترک المنافع	۲۷	
۵۲	۳,۶۰	روابط کشور ترکمنستان با رژیم صهیونیستی و آمریکا	۲۸	
۵۵	۳,۵۳	روابط کشور ترکمنستان با روسیه	۲۶	
۱۳	۴,۱۱	میزان بودجه نظامی کشور ترکمنستان با توجه به درآمدهای نفت و گاز	۳۴	نظامی
۸	۴,۰۴	توان نیروی دریایی کشور ترکمنستان	۳۳	
۱۸	۴,۰۴	توان نیروی هوایی (فرسوده و وابسته به روسیه) کشور ترکمنستان	۳۶	
۲۳	۴,۰۰	وابستگی شدید نظامی کشور ترکمنستان به صنایع نظامی خارجی	۳۰	
۳۵	۳,۹۱	وضعیت برخورداری از سلاح و تجهیزات پیشرفته در نیروهای نظامی ترکمنستان	۳۱	
۲۸	۳,۹۱	وضعیت برخورداری از نیروی انسانی ماهر و متخصص در بخش نظامی ترکمنستان	۳۲	
۳۹	۳,۷۶	وابستگی ت کشور ترکمنستان از نظر تامین اقلام آمادی به روسیه	۳۵	

بر اساس یافته های جداول بالا (میانگین نمره ی به دست آمده برای هر گویه و رتبه بندی آن از طریق روش فریدمن) به ترتیب عوامل جغرافیایی و ژئوپلیتیکی، عوامل فرهنگی و اجتماعی، عوامل

اقتصادی، عوامل سیاست داخلی، عوامل سیاست خارجی و عوامل نظامی بررسی و تحلیل می‌گردند.

لازم به توضیح است، عواملی که میانگینی کمتر از ۳ (میان مقیاس اندازه‌گیری) به دست آورده‌اند به‌عنوان عوامل غیر مؤثر از منظر خبرگان شناخته‌شده و در جداول به رنگ قرمز نمایش داده شده‌اند.

عوامل جغرافیایی و ژئوپلیتیکی:

جدول ۳: عوامل قوت و ضعف جغرافیایی و ژئوپلیتیکی:

رتبه	میانگین رتبه	گویه	ردیف	ابعاد
۲	۴,۳۶	ساحل وسیع و دسترسی به آب‌های آزاد (موقعیت دریائی ممتاز) ج.ا.ا	۴	عوامل جغرافیایی و ژئوپلیتیکی
۱۴	۴,۱۳	وسعت کشور جمهوری اسلامی ایران	۶	
۱۵	۴,۱۱	کمیت و کیفیت جمعیت جمهوری اسلامی ایران	۷	
۷	۴,۰۲	موقعیت ژئوپلیتیکی جمهوری اسلامی ایران	۱	
۲۹	۴,۰۰	موقعیت ژئوآکونومیکی جمهوری اسلامی ایران	۲	
۲۴	۳,۹۸	وضعیت مرزهای آبی (از حیث تحدید حدود) ج.ا.ا	۱۰	
۳۰	۳,۹۳	تراکم و پراکنش جمعیت جمهوری اسلامی ایران	۸	
۲۲	۳,۹۱	توپوگرافی جمهوری اسلامی ایران در ایجاد ساختار دفاعی- امنیتی ایران	۵	
۳۷	۳,۷۶	وضعیت مرزهای خشکی (از حیث تحدید حدود) ج.ا.ا	۹	
۵۸	۳,۵۸	موقعیت ژئوراهبردی جمهوری اسلامی ایران	۳	
۶۰	۳,۲۲	شکل مرز(تحدب یا تقعر) بر اساس ایجاد تفوق دفاعی- امنیتی	۱۱	

بر اساس نتایج جدول میانگین نمره به‌دست‌آمده برای هر گویه و رتبه‌بندی آن، در بین مجموعه عوامل قوت و ضعف جغرافیایی و ژئوپلیتیکی، عامل "ساحل وسیع و دسترسی به آب‌های آزاد (موقعیت دریائی ممتاز) ج.ا.ا" بالاترین میانگین اهمیت را به خود اختصاص داده است. این عامل همچنین توانسته در رتبه‌بندی کلی در بین تمامی عوامل احصاء شده به‌عنوان دومین عامل مؤثر از منظر خبرگان مطرح گردد. این مهم نشان می‌دهد که این عامل نظرات خیلی زیاد و زیاد بیشتری از خبرگان در راستای اهمیتش در مقایسه با دیگر عوامل دریافت نموده است.

عامل «موقعیت ژئوپلیتیکی ج.ا.ا» با کسب رتبه ۱۴ در میان تمام عوامل، عاملی مهم در بین عوامل جغرافیایی و ژئوپلیتیکی قلمداد می‌گردد و برحسب میانگین اهمیت و رتبه، از میان عوامل این

بخش «وسعت کشور جمهوری اسلامی ایران» و «کمیت و کیفیت جمعیت ج.ا.ا.» نیز با کسب میانگین نمرات زیاد و خیلی زیاد در رتبه‌های ۱۴ و ۱۵ اهمیت قرار گرفته‌اند. در مجموع، تمامی عوامل جغرافیایی و ژئوپلیتیکی احصاء شده از نظر خبرگان بر راهبردهای همکاری دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران با کشور ترکمنستان در حد زیاد و خیلی زیاد تأثیرگذار بوده و واجد اهمیت تلقی شده‌اند.

جدول ۴: عوامل فرصت و تهدید جغرافیایی و ژئوپلیتیکی

رتبه	میانگین	گویه	ردیف	ابعاد
۳۴	۳,۹۱	وضعیت جغرافیایی محصور در خشکی کشور ترکمنستان	۳	ژئوپلیتیکی و ژئوگرافی
۴۴	۳,۹۱	موقعیت ژئوآکونومیکی کشور ترکمنستان	۶	
۴۵	۳,۸۰	موقعیت ژئو راهبردی و عمق راهبردی کشور ترکمنستان	۷	
۵۴	۳,۶۷	موقعیت ارتباطی کشور ترکمنستان	۴	
۵۷	۳,۵۸	توپوگرافی کشور ترکمنستان	۲	
۶۸	۳,۰۹	وجود اختلافات مرزی کشور ترکمنستان با کشورهای همسایه	۱۰	
۹	۳,۰۴	موقعیت ژئوپلیتیکی کشور ترکمنستان	۵	
۲۱	۳,۰۰	توزیع و پراکنش جمعیتی کشور ترکمنستان	۹	
۷۴	۲,۹۸	وسعت کشور ترکمنستان	۱	
۷۸	۲,۸۹	کمیت و کیفیت جمعیت کشور ترکمنستان	۸	

بر اساس نتایج جدول میانگین نمره به دست آمده برای هر گویه و رتبه‌بندی آن، در بین مجموعه عوامل فرصت و تهدید جغرافیایی و ژئوپلیتیکی، عامل «موقعیت ژئوپلیتیکی کشور ترکمنستان» بالاترین میانگین اهمیت را به خود اختصاص داده است. این عامل همچنین توانسته در رتبه‌بندی کلی در بین تمامی عوامل احصاء شده به عنوان نهمین عامل مؤثر از منظر خبرگان مطرح گردد. این مهم نشان می‌دهد که این عامل نظرات خیلی زیاد و زیاد بیشتری از خبرگان در راستای اهمیتش در مقایسه با دیگر عوامل دریافت نموده است. عوامل «کمیت و کیفیت جمعیت کشور ترکمنستان» و «وسعت کشور ترکمنستان» میانگین نمره کمتر از ۳ (میان‌ه‌ی مقیاس اندازه‌گیری) به دست آورده‌اند و به عنوان عوامل غیر مؤثر از منظر خبرگان شناخته شده‌اند.

جدول ۵: عوامل قوت و ضعف فرهنگی و اجتماعی

رتبه	میانگین	گویه	ردیف	ابعاد
۱۰	۴,۲۰	همگرایی و همبستگی قومیت‌ها با ارزش‌های دینی ملی و انقلابی در ج.ا.ا.	۱۶	عوامل فرهنگی و اجتماعی
۶	۴,۰۹	منابع انسانی پایدار (ماهر- خبره ..) جمهوری اسلامی ایران	۱۵	
۳۶	۳,۸۴	جریان‌ات افراطی و سلفی‌گری در سطح منطقه	۱۸	
۴۱	۳,۸۲	وجود زمینه‌های بالقوه تضادهای قومی- نژادی و عقیدتی در ج.ا.ا.	۱۷	
۵۹	۳,۴۹	وجود قوم ترکمن در استان‌های شمالی جمهوری اسلامی ایران	۱۳	
۶۷	۳,۲۲	پیشینه سوابق و تعاملات فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و کشور ترکمنستان	۱۹	
۶۶	۳,۰۹	اقلیت‌های قومی - مذهبی متجانس با کشور ترکمنستان	۱۴	
۶۹	۳,۰۲	ترکیب تکثر و تنوع قومی- مذهبی جمهوری اسلامی ایران	۱۲	

بر اساس نتایج جدول میانگین نمره به‌دست‌آمده برای هر گویه و رتبه‌بندی آن در بین مجموعه عوامل قوت و ضعف فرهنگی و اجتماعی، عامل «منابع انسانی پایدار (ماهر- خبره) جمهوری اسلامی ایران» بالاترین میانگین اهمیت را به خود اختصاص داده است. این عامل همچنین توانسته در رتبه‌بندی کلی در بین تمامی عوامل احصاء شده به‌عنوان ششمین عامل مؤثر از منظر خبرگان مطرح گردد. این مهم نشان می‌دهد که این عامل نظرات خیلی زیاد و زیاد بیشتری از خبرگان در راستای اهمیتش در مقایسه با دیگر عوامل دریافت نموده است.

عامل «همگرایی و همبستگی قومیت‌ها با ارزش‌های دینی ملی و انقلابی در جمهوری اسلامی ایران» با کسب رتبه ۱۰ در میان تمام عوامل، عاملی مهم در بین عوامل فرهنگی و اجتماعی قلمداد می‌گردد.

در مجموع، تمامی عوامل جغرافیایی و ژئوپلیتیکی احصاء شده از نظر خبرگان بر راهبردهای همکاری دفاعی- امنیتی جمهوری اسلامی ایران با کشور ترکمنستان در حد زیاد و خیلی زیاد تأثیرگذار بوده و واجد اهمیت تلقی شده‌اند.

جدول ۶: عوامل فرصت و تهدید فرهنگی و اجتماعی

رتبه	میانگین	گویه	ردیف	ابعاد
۴۷	۳,۸۹	تکثر/تمرکز فرهنگی اجتماعی در جامعه کشور ترکمنستان	۱۵	فرهنگی و اجتماعی
۴۶	۳,۸۷	وجود اشتراک/افتراق مذهبی با کشور ترکمنستان	۱۳	
۴۸	۳,۷۳	فرهنگ جهانی سازی و نفوذ فرهنگ غربی در کشور ترکمنستان	۱۴	
۷۶	۲,۷۳	پیشینه تاریخی روابط فرهنگی-اجتماعی با ترکمنستان(منطقه آسیای مرکزی)	۱۱	
۷۹	۲,۶۷	وجود اشتراک/افتراق قومی- نژادی زبانی با کشور ترکمنستان	۱۲	

بر اساس نتایج جدول میانگین نمره به دست آمده برای هر گویه و رتبه بندی آن در بین مجموعه عوامل فرصت و تهدید فرهنگی و اجتماعی، عامل « وجود اشتراک/ افتراق مذهبی با کشور ترکمنستان » میانگین اهمیت بیشتری را در مقایسه با سایر عوامل به خود اختصاص داده است. این عامل همچنین توانسته در رتبه بندی کلی در بین تمامی عوامل احصاء شده به عنوان چهل و ششمین عامل مؤثر از منظر خبرگان مطرح گردد. عوامل شماره ۱۴ و ۱۵ نیز اختلاف چندانی با عامل مذکور و از حیث اهمیت ندارند.

عوامل « پیشینه تاریخی روابط فرهنگی- اجتماعی با ترکمنستان(منطقه آسیای مرکزی)» و « وجود اشتراک/ افتراق قومی- نژادی زبانی با کشور ترکمنستان » میانگین نمره کمتر از ۳ (میانمای مقیاس اندازه گیری) به دست آورده اند و به عنوان عوامل غیر مؤثر از منظر خبرگان شناخته شده اند.

جدول ۷: عوامل قوت و ضعف اقتصادی

رتبه	میانگین رتبه	گویه	ردیف	ابعاد
۳۲	۳,۹۶	تحریم های اقتصادی علیه جمهوری اسلامی ایران	۲۵	عوامل اقتصادی
۳۱	۳,۹۱	منابع و ذخایر زیرزمینی جمهوری اسلامی ایران	۲۳	
۴۲	۳,۸۴	نقش جمهوری اسلامی ایران در مسیر انتقال گاز کشور ترکمنستان	۲۲	
۴۰	۳,۸۲	اتکای اقتصادی ج.ا.ایران به صادرات نفت و گاز(اقتصاد دولتی و تک-محصولی)	۲۰	
۲۵	۳,۸۰	کیفیت و کمیت شبکه ها و خطوط انتقال انرژی در ج.ا.ا	۲۱	
۶۱	۳,۶۴	کمیت و کیفیت شبکه راهها و مبادی نقل و انتقال کالا در ج.ا.ا	۲۶	
۶۳	۳,۲۴	اندازه اقتصاد و نرخ رشد اقتصادی جمهوری اسلامی ایران	۲۴	

بر اساس نتایج جدول میانگین نمره به دست آمده برای هرگویه و رتبه بندی آن در بین مجموعه عوامل قوت و ضعف اقتصادی، عوامل "منابع و ذخایر زیرزمینی ج.ا.ا." و «تحریم های اقتصادی علیه ج.ا.ا.» بالاترین میانگین اهمیت را به خود اختصاص داده است. این عوامل همچنین توانسته در رتبه بندی کلی در بین تمامی عوامل احصاء شده به عنوان سی و یک و سی و دومین عوامل مؤثر از منظر خبرگان مطرح گردد.

در مجموع، تمامی عوامل اقتصادی احصاء شده از نظر خبرگان بر راهبردهای همکاری دفاعی- امنیتی جمهوری اسلامی ایران با کشور ترکمنستان در حد زیاد و خیلی زیاد تأثیرگذار بوده و واجد اهمیت تلقی شده اند.

جدول ۸: عوامل فرصت و تهدید اقتصادی

رتبه	میانگین	گویه	ردیف	ابعاد
۲۷	۳,۹۶	آسیب پذیری اقتصاد ترکمنستان با توجه به اتکای اقتصادی به منابع خارجی	۱۷	اقتصادی
۲۶	۳,۹۶	روابط اقتصادی ترکمنستان با کشورهای منطقه ای و فرامنطقه ای	۲۱	
۴۹	۳,۷۳	میزان ذخایر نفت و گاز کشور ترکمنستان	۱۶	
۵۰	۳,۶۰	اقتصاد وابسته به کشاورزی و صادرات گاز ترکمنستان (محدود و تک محصولی)	۱۹	
۶۵	۳,۳۸	وابستگی کشور ترکمنستان به مسیرهای انتقال انرژی و کالا	۱۸	
۷۱	۲,۵۸	اقتصاد رانتی کشور ترکمنستان	۲۰	

بر اساس نتایج جدول میانگین نمره به دست آمده برای هرگویه و رتبه بندی آن در بین مجموعه عوامل فرصت و تهدید اقتصادی، عامل «روابط اقتصادی ترکمنستان با کشورهای منطقه ای و فرامنطقه ای» بالاترین میانگین اهمیت را به خود اختصاص داده است. این عامل همچنین توانسته در رتبه بندی کلی در بین تمامی عوامل احصاء شده به عنوان بیست و ششمین عامل مؤثر از منظر خبرگان مطرح گردد. این مهم نشان می دهد که این عامل نظرات خیلی زیاد و زیاد بیشتری از خبرگان در راستای اهمیتش در مقایسه با دیگر عوامل دریافت نموده است. عامل «اقتصاد رانتی کشور ترکمنستان» میانگین نمره کمتر از ۳ (میانهای مقیاس اندازه گیری) به دست آورده و به عنوان عامل غیر مؤثر از منظر خبرگان شناخته شده است.

جدول ۹: عوامل قوت و ضعف سیاست داخلی

رتبه	میانگین رتبه	گویه	ردیف	ابعاد
۴	۴,۴۴	نقش رهبری در نظام مردم‌سالاری دینی در جمهوری اسلامی ایران	۳۰	سیاست داخلی
۹	۴,۱۶	نهادینه شدن دین و آموزه‌های آن و ارزش‌های انقلاب در نظام سیاسی	۲۸	
۱۶	۴,۰۲	وحدت و انسجام ملی در جمهوری اسلامی ایران	۲۹	
۸	۴,۰۰	ساختار نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران	۲۷	
۷۷	۲,۸۹	نقش احزاب و گروه‌های سیاسی جمهوری اسلامی ایران	۳۱	

بر اساس نتایج جدول میانگین نمره به‌دست‌آمده برای هرگویه و رتبه‌بندی آن در بین مجموعه عوامل قوت و ضعف سیاست داخلی، عامل "نقش رهبری در نظام مردم‌سالاری دینی ج.ا.ا." بالاترین میانگین اهمیت را به خود اختصاص داده است. این عامل همچنین توانسته در رتبه‌بندی کلی در بین تمامی عوامل احصاء شده به‌عنوان چهارمین عامل مؤثر از منظر خبرگان مطرح گردد. این مهم نشان می‌دهد که این عامل نظرات خیلی زیاد و زیاد بیشتری از خبرگان در راستای اهمیتش در مقایسه با دیگر عوامل دریافت نموده است.

برحسب میانگین اهمیت و رتبه، از میان عوامل این بخش «ساختار نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران» و «نهادینه شدن دین و آموزه‌های آن و ارزش‌های انقلاب در نظام سیاسی» نیز با کسب میانگین نمرات زیاد و خیلی زیاد در رتبه‌های ۸ و ۹ اهمیت قرار گرفته‌اند. در مجموع، به‌جز عامل «نقش احزاب و گروه‌های سیاسی جمهوری اسلامی ایران» تمامی عوامل سیاست داخلی احصاء شده از نظر خبرگان بر راهبردهای همکاری دفاعی-امنیتی جمهوری اسلامی ایران با کشور ترکمنستان در حد زیاد و خیلی زیاد تأثیرگذار بوده و واجد اهمیت تلقی شده‌اند.

جدول ۱۰: عوامل فرصت و تهدید سیاست داخلی

رتبه	میانگین	گویه	ردیف	ابعاد
۵۶	۳,۵۱	رویکرد نظام سیاسی به آموزه‌های اسلامی و اعتقادی کشور ترکمنستان	۲۳	سیاست داخلی
۵۱	۳,۴۴	روند تغییر نخبگان سیاسی در حاکمیت کشور ترکمنستان (پس از فوت نیازاف)	۲۵	
۵۳	۳,۴۲	کیفیت فرایندهای دموکراتیک (مردم‌سالاری) و مشارکت سیاسی در ترکمنستان	۲۴	
۵۵	۳,۴۰	جهت‌گیری سیاسی احزاب مطرح در کشور ترکمنستان	۲۲	

بر اساس نتایج جدول میانگین نمره به دست آمده برای هرگویه و رتبه بندی آن در بین مجموعه عوامل فرصت و تهدید سیاست داخلی، همه عوامل نظرات خیلی زیاد و زیاد از خبرگان در راستای اهمیت شان در مقایسه با دیگر عوامل دریافت نموده اند. ولی حائز رتبه خوبی نیستند.

جدول ۱۱: عوامل قوت و ضعف سیاست خارجی

رتبه	میانگین رتبه	گویه	ردیف	ابعاد
۱۹	۴,۱۶	کیفیت تعاملات ایران با کشورهای منطقه آسیای مرکزی	۳۲	فرصت و تهدید
۵	۴,۱۸	سیاست خارجی ج.ا.ایران بر مبنای عزت، حکمت و مصلحت	۳۳	
۲۰	۴,۱۶	عدم وجود رژیم حقوقی در دریای خزر	۳۴	
۱۱	۴,۱۶	وجود چالش های موجود ایران و برخی بازیگران منطقه ای و فرامنطقه ای	۳۵	
۶۴	۳,۵۱	عضویت ایران در اتحادیه های سیاسی دفاعی منطقه ای و فرامنطقه ای	۳۶	

بر اساس نتایج جدول میانگین نمره به دست آمده برای هرگویه و رتبه بندی آن در بین مجموعه عوامل قوت و ضعف سیاست خارجی، عامل "سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بر مبنای عزت، حکمت و مصلحت" بالاترین میانگین اهمیت را به خود اختصاص داده است. این عامل همچنین توانسته در رتبه بندی کلی در بین تمامی عوامل احصاء شده به عنوان پنجمین عامل مؤثر از منظر خبرگان مطرح گردد. این مهم نشان می دهد که این عامل نظرات خیلی زیاد و زیاد بیشتری از خبرگان در راستای اهمیتش در مقایسه با دیگر عوامل دریافت نموده است.

برحسب میانگین اهمیت و رتبه، از میان عوامل این بخش «وجود چالش های موجود جمهوری اسلامی ایران و برخی بازیگران منطقه ای و فرامنطقه ای» و «کیفیت تعاملات ایران با کشورهای منطقه آسیای مرکزی» و «عدم وجود رژیم حقوقی در دریای خزر» نیز با کسب میانگین نمرات زیاد و خیلی زیاد در رتبه های ۱۱ و ۱۹ و ۲۰ اهمیت قرار گرفته اند. در مجموع، تمامی عوامل سیاست خارجی احصاء شده از نظر خبرگان بر راهبردهای همکاری دفاعی- امنیتی جمهوری اسلامی ایران با کشور ترکمنستان در حد زیاد و خیلی زیاد تأثیرگذار بوده و واجد اهمیت تلقی شده اند.

جدول ۱۲: عوامل فرصت و تهدید سیاست خارجی

رتبه	میانگین رتبه	گویه	ردیف	ابعاد
۱۲	۴,۰۴	وجود سایر بازیگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای در آسیای مرکزی و محیط پیرامون	۲۹	سیاست خارجی
۳۸	۳,۸۲	روابط کشور ترکمنستان با کشورهای مشترک‌المنافع	۲۷	
۵۲	۳,۶۰	روابط کشور ترکمنستان با رژیم صهیونیستی و آمریکا	۲۸	
۵۵	۳,۵۳	روابط کشور ترکمنستان با روسیه	۲۶	

بر اساس نتایج جدول میانگین نمره به‌دست‌آمده برای هرگویه و رتبه‌بندی آن، در بین مجموعه عوامل فرصت و تهدید سیاست خارجی، همه عوامل نظرات خیلی زیاد و زیاد از خبرگان در راستای اهمیتشان در مقایسه با دیگر عوامل دریافت نموده‌اند. و از میان همه آن‌ها عامل « وجود سایر بازیگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای در آسیای مرکزی و محیط پیرامون » حائز رتبه ۱۲ شده است.

جدول ۱۳: عوامل قوت و ضعف نظامی

رتبه	میانگین رتبه	گویه	ردیف	ابعاد
۱۷	۴,۵۶	اهمیت نظامی دریای خزر برای جمهوری اسلامی ایران	۴۰	عوامل نظامی
۱	۴,۴۰	فرماندهی ولایت فقیه به‌عنوان فرماندهی کل قوا	۴۲	
۳	۴,۳۳	کمیت و کیفیت نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران	۳۷	
۳۳	۳,۹۱	کیفیت و میزان روزآمدی فناوری در صنایع دفاعی جمهوری اسلامی ایران	۳۹	
۶۲	۳,۸۲	اهمیت بسیج ملی در بخش دفاع	۴۳	
۴۳	۳,۶۹	اهمیت نظامی دریای خزر برای جمهوری اسلامی ایران	۳۸	
۷۳	۳,۰۰	کیفیت دیپلماسی دفاعی-نظامی جمهوری اسلامی	۴۱	

بر اساس نتایج جدول میانگین نمره به‌دست‌آمده برای هرگویه و رتبه‌بندی آن، در بین مجموعه عوامل قوت و ضعف نظامی، عامل " فرماندهی ولایت فقیه به‌عنوان فرماندهی کل قوا" بالاترین میانگین اهمیت را به خود اختصاص داده است. این عامل همچنین توانسته در رتبه‌بندی کلی در بین تمامی عوامل احصاء شده به‌عنوان اولین و مهم‌ترین عامل مؤثر از منظر خبرگان مطرح گردد. این مهم نشان می‌دهد که این عامل نظرات خیلی زیاد و زیاد بیشتری از خبرگان در راستای اهمیتش در مقایسه با دیگر عوامل دریافت نموده است.

عامل «کمیت و کیفیت نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران» با کسب رتبه ۳ در میان تمام عوامل، عاملی مهم در بین عوامل نظامی قلمداد می‌گردد. در مجموع، تمامی عوامل نظامی احصاء شده از نظر خبرگان بر راهبردهای همکاری دفاعی- امنیتی جمهوری اسلامی ایران با کشور ترکمنستان در حد زیاد و خیلی زیاد تأثیرگذار بوده و واجد اهمیت تلقی شده‌اند.

جدول ۱۴: عوامل فرصت و تهدید نظامی

رتبه	میانگین رتبه	گویه	ردیف	ابعاد
۱۳	۴,۱۱	میزان بودجه نظامی کشور ترکمنستان با توجه به درآمدهای نفت و گاز	۳۴	تهدید
۸	۴,۰۴	توان نیروی دریائی کشور ترکمنستان	۳۳	
۱۸	۴,۰۴	توان نیروی هوائی (فرسوده و وابسته به روسیه) کشور ترکمنستان	۳۶	
۲۳	۴,۰۰	وابستگی شدید نظامی کشور ترکمنستان به صنایع نظامی خارجی	۳۰	
۳۵	۳,۹۱	وضعیت برخورداری از سلاح و تجهیزات پیشرفته در نیروهای نظامی ترکمنستان	۳۱	
۲۸	۳,۹۱	وضعیت برخورداری از نیروی انسانی ماهرو متخصص در بخش نظامی ترکمنستان	۳۲	
۳۹	۳,۷۶	وابستگی کشور ترکمنستان از نظر تأمین اقلام آمادی به روسیه	۳۵	

بر اساس نتایج جدول میانگین نمره به‌دست‌آمده برای هرگویه و رتبه‌بندی آن در بین مجموعه عوامل فرصت و تهدید نظامی، عامل «توان نیروی دریائی کشور ترکمنستان» بالاترین میانگین اهمیت را به خود اختصاص داده است. این عامل همچنین توانسته در رتبه‌بندی کلی در بین تمامی عوامل احصاء شده به‌عنوان هشتمین عامل مؤثر از منظر خبرگان مطرح گردد. این مهم نشان می‌دهد که این عامل نظرات خیلی زیاد و زیاد بیشتری از خبرگان در راستای اهمیتش در مقایسه با دیگر عوامل دریافت نموده است. در مجموع تمامی عوامل نظامی احصاء شده از نظر خبرگان بر راهبردهای همکاری دفاعی- امنیتی جمهوری اسلامی ایران با کشور ترکمنستان در حد زیاد و خیلی زیاد تأثیرگذار بوده و واجد اهمیت تلقی شده‌اند.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد:

الف- نتیجه‌گیری

راهبردهای همکاری دفاعی- امنیتی جمهوری اسلامی ایران با ترکمنستان کدامند؟ با توجه به اهداف کلی احصاء شده، راهبردهای همکاری دفاعی- امنیتی ایران با ترکمنستان به این شرح تدوین می‌گردد:

R	راهبردهای اصلی مرتبط با همکاری‌های دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران و کشور ترکمنستان
۱	<p>راهبرد اول: تفوق دریائی و موقعیت محوری خزر</p> <p>بهره‌گیری از موقعیت منحصر به فرد ژئوپلیتیکی، ژئواستراتژیکی، ژئواکونومیکی و موقعیت ممتاز دریایی برای ایجاد وابستگی متقابل همکاری‌های دفاعی- امنیتی و استفاده از موقعیت راهبردی دریای خزر و سواحل وسیع دریایی به منظور دسترسی به آب‌های آزاد جهت استحکام بخشی به موقعیت جمهوری اسلامی ایران با شکل‌گیری و توسعه همکاری‌های دفاعی- امنیتی دو کشور برای حذف حضور بازیگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای، برای فائق آمدن به محدودیت‌های محصور بودن در خشکی کشور ترکمنستان</p>
۲	<p>راهبرد هفتم: حل اختلاف دیدگاه‌ها و تدوین رژیم حقوقی مناسب خزر</p> <p>بهره‌گیری از ظرفیت همگرایی و همبستگی برای شکل‌گیری همکاری دفاعی- امنیتی دو کشور در راستای تدوین و تحقق رژیم حقوقی مناسب دریای خزر، برای حل اختلافات مرزی با کشور ترکمنستان با استفاده از دیپلماسی فعال سیاسی و قوانین و مقررات بین‌المللی، به منظور جلوگیری از ایجاد تنش سیاسی، نظامی بین دو کشور و همچنین جلوگیری از سوءاستفاده کشورهای معاند با جمهوری اسلامی ایران جهت اختلاف‌افکنی بین دو کشور</p>
۳	<p>راهبرد دوم: وحدت، هم‌گرایی و انسجام ملی دو کشور</p> <p>تقویت وحدت شیعه و سنی و انسجام مردمی با تکیه بر محتوای اسلام ناب محمدی (ص) و استفاده از ظرفیت‌های ملی و مذهبی، و قربات‌های فرهنگی، به منظور تحکیم انسجام، وفاق و ارتقاء همگرایی مردم دو کشور، به منظور جلوگیری از اشاعه اندیشه‌های تکفیری و سلفی‌گری، افراط‌گرایی‌های اسلامی و فعالیت‌های تفرقه‌انگیز استکبار جهانی و حکومت‌های معاند با جمهوری اسلامی ایران با شکل‌گیری همکاری دفاعی- امنیتی جهت مبارزه همزمان و یکپارچه دو کشور با اندیشه‌های تکفیری و همچنین اشاعه مشروعیت الهی اسلام و انسجام وحدت قومی، مذهبی و نژادی جهت ایجاد امنیت پایدار و اقتدار دو کشور در منطقه</p>

R	راهبردهای اصلی مرتبط با همکاری‌های دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران و کشور ترکمنستان
۴	<p>راهبرد پنجم: تأمین امنیت مرز دو کشور</p> <p>حفظ و ارتقاء امنیت اطلاعاتی و اشراف اطلاعاتی جمهوری اسلامی ایران با بهره‌گیری از قدرت فناوری در منطقه و استفاده از نیروهای بومی حاشیه مرزی و بسیج مردمی، به‌منظور جلوگیری از سوءاستفاده سرویس‌های اطلاعاتی کشورهای معاند با جمهوری اسلامی ایران در ناامن سازی داخلی و تحریک قومیت‌گرایی در ترکمن صحرا، در راستای تحقق اهداف رژیم صهیونیستی و آمریکا، و همچنین بهره‌گیری از ظرفیت‌ها و اشتراکات قومی، مذهبی و نژادی قوم ترکمن جمهوری اسلامی ایران در بخش شمالی و حاشیه خزر جهت تأمین امنیت مرز دو کشور از طریق شکل‌گیری همکاری دفاعی- امنیتی دو کشور جمهوری اسلامی ایران و کشور ترکمنستان</p>
۵	<p>راهبرد هشتم: توان بازدارندگی و تمرکز فرماندهی و بسیج نیروها</p> <p>با توجه به تحریم‌های ظالمانه، با روزآمدسازی فن‌آوری‌های نظامی و تسلیحاتی با بهره‌گیری از ظرفیت‌های وارداتی تجهیزات از ترکمنستان برای ج.ا.ا، جهت ارتقاء توان بازدارندگی، ایجاد و تأکید بر منافع مشترک با بازیگران ذینفع، استفاده و بهره‌گیری از ظرفیت‌های مشترک، منابع و ابزارهای قدرت و تمرکز فرماندهی و بسیج نیروهای دو کشور برای رفع خلأهای دفاعی- امنیتی با شکل‌گیری همکاری دفاعی- امنیتی، جمهوری اسلامی ایران و ترکمنستان در برابر تهدیدات مشترک</p>
۶	<p>راهبرد سوم: ترانزیت و توسعه روابط اقتصادی</p> <p>استفاده از مزیت‌های ژئوپلیتیکی جمهوری اسلامی ایران جهت اتصال کشورهای محاط شده در خشکی و کشورهای آسیای مرکزی به آب‌های بین‌المللی با بهره‌گیری از توانمندی‌های جاده ابریشم و خط ریلی امیرآباد به ترکمنستان و قزاقستان به‌منظور استحکام بخشی به جمهوری اسلامی ایران و تقویت قدرت و توسعه روابط اقتصادی و همگرایی بیشتر جمهوری اسلامی ایران با کشور ترکمنستان با استفاده از ظرفیت‌های اقتصادی دو کشور، اعم از وجود زمینه‌های سرمایه‌گذاری مشترک، وجود بستر مناسب صادرات منابع معدنی و محصولات کشاورزی، انرژی‌های خورشیدی و بادی، منابع مشترک نفت و گاز و ایفای نقش پررنگ‌تر در جهت تقویت زیرساخت‌ها و قدرت اقتصادی دو کشور و همچنین ترغیب ترکمنستان برای انتخاب ج.ا.ا.ایران به‌عنوان یک شریک اقتصادی مناسب در مقابل سایر بازیگران</p>
۷	<p>راهبرد ششم: دیپلماسی دفاعی</p> <p>برقراری روابط و همکاری همه‌جانبه دفاعی- امنیتی متوازن و اصولی بر اساس سه محور اصلی عزت، مصلحت و حکمت فی‌مابین دو کشور ج.ا.ا و ترکمنستان برای خنثی‌سازی دیپلماسی سایر بازیگران با تفکرات سکولار و لیبرالیسم از طریق عدم انطباق ارزش‌های دینی مردم مسلمان ترکمنستان، با شکل-</p>

R	راهبردهای اصلی مرتبط با همکاری‌های دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران و کشور ترکمنستان
	گیری مناسب و توسعه همکاری دفاعی - امنیتی دو کشور و ایجاد وحدت رویه در سیاست خارجی به منظور افزایش وحدت و انسجام ملی دو کشور جهت خنثی سازی تأثیر حضور و نفوذ بازیگران، باهدف جلوگیری از شکل گیری اجماع بازیگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای معاند با جمهوری اسلامی ایران و رفع چالش‌ها و تنش‌زایی در روابط خارجی جمهوری اسلامی ایران و اتخاذ سیاست‌هایی برای دوری ترکمنستان با رژیم صهیونیستی و آمریکا در شکل گیری ائتلاف علیه جمهوری اسلامی ایران
۸	<p>راهبرد چهارم: الگوی مردم‌سالاری دینی بهره‌گیری از ظرفیت هم‌گرایی، همبستگی و اشتراکات قومی، مذهبی، نژادی و میراث مشترک و همچنین افزایش تعاملات فرهنگی با توجه به ظرفیت‌های موجود اعم از قرابت‌های فرهنگی و تاریخی، وجود اسطوره‌های مشترک علمی و فرهنگی، تبادل استاد و دانشجو برای غلبه بر تهدیدات فرهنگی مهاجم غربی و ارائه الگوی مردم‌سالاری دینی و ثبات سیاسی به‌عنوان یک کشور همسایه و برادر، به منظور تقویت همگرایی و کاهش سیاست‌های تنش‌زا با شکل‌گیری و توسعه همکاری‌های دفاعی - امنیتی دو کشور جمهوری اسلامی ایران و کشور ترکمنستان</p>

ب- پیشنهادها

(الف) پیشنهاد به دانشگاه عالی دفاع ملی:

((۱)) معاونت آموزش دانشگاه عالی و پژوهشگاه عالی و پژوهشگاه دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، نتایج این پژوهش را به منظور بهره‌گیری در دیپلماسی دفاعی و ارتقای همکاری‌های دفاعی - امنیتی با کشور ترکمنستان به مراجع ذیصلاح لشکری و کشوری ارائه نماید.

((۲)) با توجه به اهمیت رابطه با همسایگان و کشورهای پیرامونی، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، ستاد کل نیروهای مسلح، ارتش جمهوری اسلامی ایران، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و سایر سازمان‌ها نسبت به پیاده‌سازی و تبدیل راهبردها به برنامه عملیاتی و اجرایی آن‌ها اقدام نمایند.

((۳)) نتایج تحقیق در قالب خلاصه‌های پژوهشی به اداره دوم و وابستگی نظامی جمهوری اسلامی ایران در ترکمنستان جهت بازنگری در روندها و سیاست‌ها ارائه شود.

(ب) پیشنهاد به طراحان دفاعی - امنیتی کشور:

((۱)) با توجه به اینکه در این پژوهش جهت‌گیری کلی راهبردی‌های همکاری دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران با کشور ترکمنستان تعیین شده است، لذا پیشنهاد می‌شود طراحان راهبردی

دفاعی - امنیتی کشور از نتایج به دست آمده این تحقیق در راستای طرح ریزی راهبردی همکاری‌های دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران با کشور ترکمنستان استفاده نمایند.

((۲)) با توجه به کار پژوهشی وسیع صورت گرفته در این تحقیق و بهره‌گیری و استفاده مناسب از نرم‌افزارهای آماری و روش‌های علمی محاسبات آماری، لذا به طراحان دفاعی - امنیتی کشور یا سایر پژوهشگرانی که در آینده تصمیم به تدوین راهبردی‌های همکاری دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران با کشور ترکمنستان پیشنهاد می‌شود به منظور جلوگیری از اتلاف زمان و اطمینان از دقت بالای پژوهش، از روش بکار برده شده در این تحقیق برای تدوین راهبردی‌های همکاری دفاعی - امنیتی کشور استفاده نمایند.

((۳)) با توجه به فاصله کم بردار جهت‌گیری (وضع موجود با وضعیت مطلوب) راهبردی‌های همکاری دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران با کشور ترکمنستان، لذا به طراحان دفاعی - امنیتی کشور و تصمیم‌گیرندگان ارشد سطوح راهبردی نیروهای مسلح پیشنهاد می‌شود تا به منظور از بین بردن این فاصله کوتاه تا وضعیت مطلوب، توجه لازم را به تخصیص منابع مناسب به منظور استفاده مناسب از فرصت‌های موجود و خلق فرصت‌های جدید و تقویت بیشتر نقاط قوت به منظور کم کردن تهدیدات مورد توجه قرار گیرد.

((۴)) با توجه به روابط مناسب ترکمنستان با رژیم صهیونیستی و آمریکا، پیشنهاد تقویت نیروهای اطلاعاتی جمهوری اسلامی ایران در جوار مرزها و عمق کشور ترکمنستان به منظور پیشگیری از بحران‌های احتمالی و کمک به اشرافیت اطلاعاتی داده می‌شود.

(پ) پیشنهاد به مسئولین و مدیران راهبردی کشور:

((۱)) با توجه به کار پژوهشی گسترده و استفاده از روش‌های آماری در خصوص مشخص شدن عوامل تهدید زا و فرصت ساز و از طرفی مشخص شدن نقاط ضعف در مقابل ترکمنستان و نهایتاً جهت‌گیری راهبردهای همکاری دفاعی - امنیتی ج.ا. ایران با ترکمنستان، لذا پیشنهاد می‌شود که با انجام کار پژوهشی محدود و نشست‌های خبرگی می‌توان سایر راهبرد دفاعی - امنیتی کشور را در مقابل ترکمنستان طراحی کرد

((۲)) با توجه به روابط نزدیک ترکمنستان با رژیم صهیونیستی و آمریکا و از طرفی عدم عضویت جمهوری اسلامی ایران در پیمان‌های نظامی منطقه‌ای و بین‌المللی لازم است جمهوری اسلامی ایران برای برقراری توازن قدرت از ظرفیت‌های داخلی و خارجی به شرح زیر استفاده نماید

(۲/۱) برقراری روابط دفاعی - امنیتی با کشور آذربایجان و سایر کشورهای همسایه خزر
 (۲/۲) سرمایه‌گذاری لازم برای ارتقاء فناوری نظامی و دستیابی به سامانه‌های پیشرفته نظامی با
 تکیه بر استفاده از تمام ظرفیت‌های داخلی .

(۲/۳) تداوم فعالیت در حفظ و ارتقاء جایگاه جمهوری اسلامی ایران در منطقه آسیای مرکزی و
 حوزه قفقاز از منظر سیاسی، اقتصادی و خصوصاً روابط دفاعی - امنیتی
 (۳) با توجه به سکونت اقوام ترکمن در منطقه ترکمن صحرا در جمهوری اسلامی ایران در نوار
 مرزی با ترکمنستان، پیشنهاد می‌شود مسئولین سطوح راهبردی کشور با برنامه‌ریزی لازم و
 اختصاص اعتبارات مورد نیاز توسعه متوازن و همه‌جانبه را در نوار مرزی شمال شرق کشور، در
 ابعاد مؤلفه‌های قدرت ملی به منظور ایجاد امنیت پایدار و همگرایی منطقه مورد نظر با مرکزیت
 کشور اقدام نماید.

((۴)) با توجه به اشتراکات قومی، زبانی و دینی کشور ترکمنستان با آذربایجان لازم است تا
 جمهوری اسلامی ایران نسبت به بررسی زمینه‌های ایجاد، رشد و توسعه روابط با کشور آذربایجان
 تلاش نموده و در توازن روابط از ظرفیت‌های کشور آذربایجان نیز به نحو مطلوب استفاده نماید.
 ((۵)) به منظور افزایش ارتباط با کشورهای آسیای مرکزی و آذربایجان و بسط و گسترش نفوذ
 جمهوری اسلامی ایران در این دو منطقه، در مقابل نزدیکی ترکمنستان با رژیم صهیونیستی و آمریکا
 که در همه زمینه‌ها در این مناطق فعال هستند، یکی از راه‌ها استفاده از موقعیت ترانزیتی ویژه
 جمهوری اسلامی ایران است. لذا لازم است مسئولین ح.ا.ا نسبت به توسعه سامانه حمل و نقل
 زمینی خصوصاً خطوط ریلی سواحل جنوب شرقی به مرزهای شمال شرقی کشور بیش‌ازپیش
 تلاش نمایند

((۶)) لازم است به منظور ایجاد توازن ترانزیتی و از طرفی گره زدن منافع ترکمنستان به جمهوری
 اسلامی ایران به عنوان یکی از راه‌های مقابله با راهبرد آمریکا و غرب در ترکمنستان در مقابل
 جمهوری اسلامی ایران نسبت با ایجاد، گسترش و توسعه خطوط حمل و نقل جاده‌ای و ریلی از
 مرزهای شمال شرقی به سمت مرزهای آبی جنوب و جنوب شرقی کشور به طور جد اقدام نمود.
 ((۷)) لازم است تا برای کم‌رنگ کردن نقش رژیم صهیونیستی و آمریکا در مقابله با اندیشه‌های
 انقلاب اسلامی در منطقه جنوب غرب آسیا (خاورمیانه)، جمهوری اسلامی ایران ضمن تأکید بر
 اتحاد امت اسلامی و حمایت از مواضع به حق ملل مسلمان منطقه در بیداری اسلامی، برقراری

روابط و تعامل و همکاری با کشورهای آزادشده از رژیم‌های سرسپرده را در یکی از اولویت‌های سیاست خارجی خود قرار دهد.

((۸)) با توجه به اشتراکات دینی دو کشور خصوصاً قوم ترکمن و اسطوره‌های مشترک، نیاز است که روابط فرهنگی جمهوری اسلامی ایران با ترکمنستان ارتقاء یافته و در تعاملات خود نسبت به قوم ترکمن توجه خاصی داشته باشد.

((۹)) با توجه به توانمندی‌های اقتصادی دو کشور لازم است جمهوری اسلامی ایران از ظرفیت‌های موجود طرفین برای ارتقاء روابط اقتصادی به صورت سرمایه‌گذاری دوجانبه استفاده نموده و با گره زدن منافع ترکمنستان با جمهوری اسلامی ایران در جهت افزایش امنیت دوجانبه تلاش نمایند.

فهرست منابع:

- قرآن کریم (۱۳۷۴) ترجمه ناصر مکارم شیرازی، قم، انتشارات اسوه
- دشتی، محمد، (۱۳۷۹)، ترجمه نهج البلاغه حضرت امیرالمؤمنین علی (علیه السلام)، تهران نشر رامین، چاپ اول

الف- منابع فارسی:**- کتب**

- افشردی، محمدحسین، (۱۳۸۶)، "طرح ریزی راهبرد نظامی در صحنه جنگ و عملیات"، دعا، تهران،
- احمدی پور، زهرا و لشکری تفرشی، احسان و قنبری، قاسم، (۱۳۸۹). ژئوپلیتیک دریای خزر. تهران، سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح.
- حسن بیگی، ابراهیم، (۱۳۹۰)، "مدیریت راهبردی"، تهران، انتشارات سمت
- خلیلی شورینی، سیاوش، (۱۳۸۹)، "روش تحقیق آمیخته" تهران، انتشارات یادواره کتاب
- صدوقی، مرادعلی، (۱۳۸۲)، "تکنولوژی اطلاعاتی و حاکمیت ملی"، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران.
- غرایان زندی، داود، (۱۳۸۷) محیط امنیتی پیرامون جمهوری اسلامی ایران، ناشر پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران
- مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۹۴) "تفسیر نمونه"، جلد ۲۴ و ۷ چاپ بیست و سوم، نشر دارالکتب الاسلامیه، تهران

- رساله‌ها:

- بوالحسنی، خسرو، (۱۳۹۱)، "تأثیر عوامل ژئوپلیتیکی ترکیه در تدوین راهبرد دفاعی ج.مهوری اسلامی ایران"، تهران دانشگاه عالی دفاع ملی،

- بیک بیلندی، علی اصغر، (۱۳۹۵). "تأثیر عوامل ژئوپلیتیک دریای خزر بر تدوین راهبرد دفاعی جمهوری اسلامی ایران"، تهران، دانشگاه عالی دفاع ملی، دانشکده دفاع.
- پورشاسب، عبدالعلی، (۱۳۸۶) "دکترین نظامی جمهوری اسلامی ایران"، تهران دانشگاه عالی دفاع ملی،
- ترکمانی، ذبیح ا...، (۱۳۸۱) شناخت سیاست منطقه‌ای ترکیه و تأثیر آن بر امنیت جمهوری اسلامی ایران"، تهران دانشگاه عالی دفاع ملی،
- تافته، گودرز، (۱۳۹۵) "تأثیر عوامل ژئوپلیتیک کشور ترکمنستان در تدوین راهبردهای دفاعی جمهوری اسلامی ایران" تهران دانشگاه عالی دفاع ملی
- شمس دولت آبادی، سید محمود رضا، (۱۳۸۷)، "علائق ژئوپلیتیک و راهبرد ملی (مورد: ایران نسبت به آسیای مرکزی)"، تهران، دانشگاه عالی دفاعی ملی،
- گزارشات پژوهشی:

- پروژه‌های تحقیقاتی:

- اندرولیاروپولوس، (۲۰۰۸)، "اصلاحات دفاعی روسیه و محدودیت‌های آن فصلنامه بررسی‌های امور بین‌الملل قفقاز"
- پژوهشگران (دوره اول سیاست دفاعی و اول اندیشه نظامی) (۱۳۸۹)، "تدوین راهبرد دفاعی - امنیتی آمایش سرزمینی ساحل دریای عمان (باهدف توسعه همه‌جانبه، با تأکید بر بخش دفاع)"، تهران دانشگاه عالی دفاع ملی
- پژوهشگران دانشگاه بارایلان رژیم صهیونیستی ترجمه غلامرضا رفعت نژاد، (۱۳۸۱)، "سیاست خارجی ترکیه در قبال کشورهای خاورمیانه"، پژوهشکده مطالعات راهبردی
- شپارد الیزابت، "الگوی سیاست دفاعی اروپایی" ترجمه عسگر قهرمان پور، ۱۳۸۶

ب- منابع انگلیسی:

- Ariel, E&Emily, "confidence Building Measures in the Middle East" The journal of strategic studies vol20, No1, 1997
- Blank Stephen J., Turkmenistan and Central Asia after Niyazov, Strategic Studies Institute, September 2007.
- Blagov, Sergei, Russia Mulls Stronger Energy Policies in Central Asia, Eurasianet, March 18, 2008.
- Blank, S.(2008).The strategic importance of Central Asia:an American view. Parameters, 38(1), 73.
- Clements, K. p & Ward introduction (Eds), " Building international community: cooperating for peace case studies" St Leonard, NSW: 1994
- Dcewoitt, David,"common, comprehensive and cooperative security" Pacific Review, vol, no. 1 1994